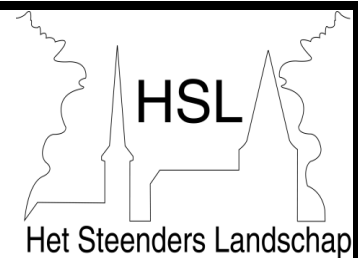

Nieuwsbrief

maart 2024

www.hetsteenderslandschap.nl

info@hetsteenderslandschap.nl

De vereniging Het Steenders Landschap (HSL) is in juni 2004 opgericht met als doel het onderhouden en verbeteren van het landschap in het gebied van de voormalige gemeente Steenderen: Steenderen, Bronkhorst, Baak, Toldijk, Rha en Olburgen. Onze vereniging heeft thans circa 250 leden. Met deze Nieuwsbrief informeert het bestuur de leden periodiek over de activiteiten die door en namens HSL zijn en worden uitgevoerd.

Werkdagen seizoen 2023/2024

Onze vele actieve leden hebben in de winterperiode weer flink gewerkt. Hieronder staan **alle werkdagen van seizoen 2023/2024** op een rij:

- [werkdag 4 november 2023](#): knotten langs de Leemstraat en takkenrillen in het Plantenbos;
- [werkdag 9 december 2023](#): wilgen knotten in Bronkhorst
- [werkdag 6 januari 2024](#): fruitbomen snoeien boomgaarden Massink en Linzell
- [werkdag 3 februari 2024](#): fruitbomen snoeien, wilgen knotten en stenen rapen
- [werkdag 9 maart 2024](#): memorabele werkdag: veel werk verzet.

Met name de werkdag van 9 maart 2024 was bijzonder: we raden u zeker aan om het verslag en de foto's te bekijken op onze website, [klik hier](#).

Van alle werkdagen vindt u verslagen en foto's op onze website.

Bent u nog nooit bij een werkdag geweest? Klik hierboven op een werkdag en u komt op de website van HSL bij het *verslag en de foto's van die werkdag*. Misschien inspireren met name de foto's u om eens een keer te komen meedoen!

➤ **Kom 'n keer ontdekken hoe leuk en gezellig een werkochtend is - en goed voor ons Steenderense Landschap!**

Lezing over het Plantenbos groot succes

Het Plantenbos is een begrip in Steenderen en omstreken. Dit bos is na de Ruilverkaveling Steenderen, begin jaren tachtig van de vorige eeuw, als compensatie voor het verdwijnen van de nodige houtwallen, knotbomen en meidoornhagen aangelegd. Aan het beheer en onderhoud van dit nieuwe bos is de eerste 30 jaar niet veel gebeurd. Samen met de gemeente Bronckhorst en de Agrarische natuurvereniging t'Onderholt heeft de HSL het initiatief genomen om het bos aantrekkelijker te maken voor de inwoners van Steenderen en om de natuur kwaliteit te verbeteren.

Op basis van het recent opgestelde meerjaren Beheerplan (het Beheerplan is [hier \(klik\)](#) te lezen) hebben de vrijwilligers van de HSL inmiddels veel werk verzet in het bos. Zo is er op een aantal plekken gedund, zijn de paden verhard met zogenaamd 'Achterhoeks padvast' (een half verharding), zijn takkenrillen aangelegd, is er een prachtige poel aangelegd en is er nieuwe beplanting aangebracht; zie ook verderop in deze Nieuwsbrief. Al het werk is niet voor niets. Flora maar zeker ook fauna hebben baat bij goed beheer en onderhoud van het bos.

Op donderdag 8 februari j.l. hebben Harry Sesink en Garrit Kets in De Kei een boeiende lezing gehouden over wat er zoal in het bos gebeurt. Vooral de filmbeelden die door Garrit zijn opgenomen met een wildcamera maakten veel indruk op de ruim 50 aanwezigen. Deze avond was zo'n groot succes dat er gevraagd is om het nog eens te doen; wie weet?

De HSL-akker 'de Kriegerije' in Bronckhorst

[Coördinator: Harry Sesink]

In de Nieuwsbrief van november 2023 kon u lezen dat we voor de akker 'De Kriegerije' bij Bronckhorst een geheel ander beheer gaan voeren, en waarom we dat doen. In de volgende Nieuwsbrief zullen we melden hoe deze ontwikkeling in het groeiseizoen van 2024 is gegaan.

VANUIT DE HSL-WERKGROEPEN

Werkgroep HoogStamLeu

[coördinator: Robert Romijn]

Deze werkgroep verzorgt sinds vele jaren het onderhoud van circa 260 hoogstambomen in de drie boomgaarden, die HSL in beheer heeft. Dat zijn:

- de boomgaard van **Linzell** aan de Molenkolkweg
- de boomgaard van **Massink**, achter de huizen aan de andere zijde van de Molenkolkweg
- de boomgaard van **Addink** aan de Wehmestraat hoek Paardestraat.

De HoogStamLeu doen leuk en noodzakelijk snoeiwerk, want: "snoeien doet groeien", en dat moet goed begeleid worden. De HoogStamLeu snoeien in het winterseizoen, meestal op vrijdagochtenden.

Zoals ieder jaar zijn de HoogStamLeu vanaf november 2023 weer actief geweest in de drie boomgaarden die de HSL in beheer heeft. We zijn met zes actieve snoeiërs waarvan er meestal hoogstens vijf à zes per snoeiochtend aanwezig kunnen zijn. Na overleg met het bestuur is besloten dat dit werkseizoen ook tijdens de maandelijkse werkdagen meer hulp gegeven wordt aan de HoogStamLeu. En dat heeft flink geholpen! Op twee werkdagen (zie op blz. 1 van deze Nieuwsbrief) zijn wij versterkt met een groot aantal vrijwilligers die met veel plezier geholpen hebben om de

omvangrijke klus te klaren. Met slechts weinig instructie waren de meeste mensen direct in staat om hun steentje bij te dragen. Of het nu snoeien van waterlot en kruisende takken was of het opruimen van het snoeiafval: de HoogStamLeu waren er erg blij mee!

Wellicht is dit een mooi activiteit om te herhalen en meer mensen enthousiast te maken voor het snoeien. Vanuit verschillende vrijwilligers hebben wij al opmerkingen gekregen dat zij geïnteresseerd zijn.

- **Als je mee wil doen met het snoeiwerk van de HoogStamLeu stuur dan je naam en je mobiele nummer naar het secretariaat van HSL: info@hetsteenderslandschap.nl**
Dan word je wekelijks geïnformeerd waar en wanneer de HoogStamLeu aan het werk gaan.

De boomgaarden van Massink en Linzel liggen er nu prachtig bij en zijn klaar voor de bloesem. Op 15 maart is de laatste keer gesnoeid en hebben we het snoeiwerk in de boomgaard van Addink verder afgemaakt.

Helaas is onze toegewijde 'koffie en soep verzorger' Stef Niessink eind januari 2024 overleden. Hij heeft de afgelopen jaren de HoogStamLeu verwend met goede koffie tijdens het snoeiwerk, en met soep bij hem thuis of in de Ieskeet na afloop. *We missen Stef!*

Werkgroep Weidevogelbeheer

[coördinatoren: Rennie en Ab van der Meer]

Ons seizoen moet nog beginnen. De eerste kieviten, wulpen en scholeksters gezien.

Werkgroep bosonderhoud Plantenbos

[Coördinatoren: Jeroen van Dijk en Bram Memelink]

Afgelopen winter is er weer het één en ander aan zaagwerk uitgevoerd in ons dorpsbos. Echter een stuk minder dan de voorgaande jaren: toen zijn twee hele vakken met essen verwijderd vanwege de slechte gezondheid van de bomen. De vele nieuwe herplant die vrijwilligers van HSL in het voorjaar van 2023 hebben aangebracht in deze vakken heeft de afgelopen zomer goed doorstaan en het gros van de aanplant is goed aangeslagen. Ondanks dat nu de soorten als brandnetel nog overheersen kunnen we de komende jaren verwachten dat deze vakken zich weer zullen herstellen tot een mooi gevarieerd bos.

In de afgelopen winter is met name werk uitgevoerd **bij de poel**. Hier staat een rij wilgen die door de schaduw van de bomen eromheen slecht groeien. Om deze wilgen en de poel meer licht te geven zijn een aantal van de omringende bomen met een dichte kruin weggehaald. Zo ontstaat er weer een goede lichtinval in het bos en krijgen andere laag groeiende bomen en planten meer de kans zich te ontwikkelen rond de poel. Dit werk is gedaan conform het **Beheersplan van HSL** voor het Plantenbos; [klik hier om dat plan in te zien](#).

Werkgroep onderhoud paden Plantenbos

[Coördinator: Garrit Kets]

De HSL-vrijwilligersgroep die zich in de eerste plaats bezighoudt met het onderhouden van het verharde pad in het Plantenbos, is in de winter een aantal keren in touw geweest. De eerste maanden van 2024 stonden onze werkzaamheden in het Plantenbos op een laag pitje. Dat had ook te maken met de uitzonderlijk hoge waterstand als gevolg van de extreme regenval.

Het verharde pad.

Met het verstevigen van het wandelpad door het bos willen we, ook in nattere omstandigheden, de inwoners van Steenderen de gelegenheid blijven bieden om toch een rondje door onze natuur te maken, zonder direct weg te zakken in de modder. We gebruiken hiervoor het materiaal "Achterhoeks Padvast", dat door de gemeente Bronckhorst (eigenaar van het bos) beschikbaar wordt gesteld; dit materiaal is afkomstig uit de zandwinputten in Netterden.

De neerslaghoeveelheden in december en januari zorgden voor een ongekend hoge

waterstand, ook in het bos. Diverse delen van het verharde pad kwamen flink onder water te staan: er was daar tijdelijk nauwelijks doorkomen aan.

Zo gauw het pad voldoende is opgedroogd, kunnen we de schade weer gaan herstellen. Tevens gaan we de begroeiing op sommige plekken langs het pad verwijderen, zodat het op voldoende breedte blijft.

Aanpak braam en brandnetel.

In 2023 hebben we met onze vrijwilligers in het Plantenbos de ongewenste woekering van braam en brandnetel al flink aangepakt en teruggedrongen. Op die plekken is het nu onder controle. Een uitdagend werkje was dat. Veel waardering voor de vasthoudendheid van onze vrijwilligers daarbij.

In 2024 blijven we dit in de gaten houden, zodat de paden, de notenboomgaard en zitbanken goed toegankelijk blijven en de jonge aanplant er niet onder lijdt.

Werkgroep Patrijzen: help deze werkgroep dit voorjaar

[coördinator René van Eijden]

Het patrijzenzeizoen staat voor de deur. De temperaturen worden zachter, de eerste patrijzen zijn alweer gehoord. Bij hoger wordende temperaturen vallen de kluchten (groepen patrijzen) uiteen en begint de paarvorming.

Rondom Steenderen gaat een aantal vrijwilligers in deze periode het veld in om patrijzen te 'spotten'. Zij kunnen het niet alleen. Het zou mooi zijn als iedereen, bewoners en ook wandelaars en fietsers, die regelmatig in het buitengebied komt de ogen en oren de kost geeft. Want de patrijs is nogal schuw en laat zich niet zo gemakkelijk zien. Dus hoe meer ogen en oren we in het veld hebben hoe groter de kans dat ze worden opgemerkt. De meeste kans om patrijzen te zien is op een zachte windstille en droge avond; het moet warmer zijn dan 10 graden.

- **Als je patrijzen ziet noteer dan datum en tijd en plaats en geef dat door aan de teller in jouw omgeving.**
- **Als je niet weet wie bij jou telt geef het dan door aan René van Eijden per email: reneveijden@gmail.com of telefonisch: 06 53652871.**

Op basis van de waarnemingen van de vrijwilligers en jullie waarnemingen wordt het aantal territoria berekend (elk paartje heeft een eigen territorium). In die territoria zal het agrarisch collectief VALA¹ proberen, in overleg met de grondeigenaar, maatregelen te nemen ten behoeve van de patrijs.

Op welke plekken is de kans het grootst dat u patrijzen ziet?

Hierboven een paar foto's van situaties zoals je die in het veld kunt aantreffen. Kijk in het verlengde van ruige randjes of randen van percelen (zoals in de 1e foto). Vooral als een perceel bij de rand afloopt is het van belang om in het verlengde ervan te kijken, zodat je het lage gedeelte goed kunt zien. Kijk ook dwars op dit soort elementen in het landschap (foto 2). Kijk in het verlengde van slootranden aan beide kanten van de ruige randjes (foto 3). **Zoek naar uitstekende oranje kopjes.** Wees je bewust van landschapselementen en bekijk ze vanuit diverse hoeken.

In onderstaand voorbeeld kun je het beste kijken in de lengterichting van de stoppelvelden (linker foto). Je kunt dan veel meer waarnemen dan als je er dwars op kijkt (rechter foto).

¹ VALA = Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek

Werkgroep Steenuilen

[coördinator: Philip van Dijk]

Deze werkgroep is nu in het voorjaar druk in de weer bij de nestkasten. In de volgende Nieuwsbrief komt er info over de tel- en broedresultaten en andere wetenswaardigheden van dit broedseizoen.

Werkgroep Klussen

(Coördinatoren Harry Sesink en Frans Peelen)

De klussers van Het Steenders Landschap hebben al vele jaren goede contacten en plezierige samenwerking met de familie Boschloo aan de Covikseweg, waarbij Hans ons aanspreekpunt is, en regelmatig meehelpt bij klussen in ons landschap.

Het Haagje biodiverser

HSL huurt van de Gemeente Bronckhorst in Bronckhorst een perceeltje grasland, met de mooie naam: 'het Haagje'. Dit weilte ligt tussen de akker 'De kriegerije' aan de Boterstraat, die HSL pacht van 'Het Boek van Bronckhorst', en het grasland van Gijs Wildeboer gelegen aan de Molenstraat. Het Haagje wordt niet bemest, maar wel 2 keer per jaar door Hans Boschloo gemaaid, om zo de overmatige voedingsstoffen af te voeren ten behoeve van een diverse botanische ontwikkeling van het weilte.

Knotessen-rij hersteld

Aan de Covikseweg, schuin tegenover de boerderij van Boschloo, heeft circa 15 jaar geleden een restauratie van knotessen plaatsgevonden (zie foto). Ongeveer drie jaar geleden belde Hans dat een aantal bomen, die in het verleden nieuw zijn aangeplant tussen de knotessen-rij, zijn dood gegaan als gevolg van de essentakziekte. Hij vroeg of HSL dit zou kunnen herstellen, zodat de knotessen-rij intact blijft.

Dit was een klein klusje wat lastig is in te passen in de werkdagen, maar uitermate geschikt om door een kleine groep uit te voeren.

En zo hebben Gijs Wildeboer, Frans Peelen en Harry Sesink de open plekken in de knotessenrij opgevuld met linde, elzen en wilgen. Deze zijn geplant als boom waar de top uitgehaald is, zodat ze kunnen uitgroeien tot knobomen. Door het gebruik van verschillende soorten bomen krijg je meer biodiversiteit en is de knobomenrij duurzamer en beter bestand tegen ziekten zoals de essentakziekte. Hopelijk groeit alles uit tot een mooie hernieuwde knobomenrij.

Weer nieuwe hagen aangeplant rondom Steenderen: méér dan 1 km!

[coördinator: Frank van Heijst]

Na de succesvolle hagenactie van vorig jaar hebben we ook dit jaar weer een hagenactie gehouden. Deze winter heeft HSL samen met de gemeente Bronckhorst gezorgd voor 1150 strekkende meter nieuwe hagen rondom Steenderen.

Achttien enthousiaste deelnemers aan de actie hebben zaterdag 10 februari j.l. het bestelde plantmateriaal - totaal 4.580 struikjes - opgehaald. Twee deelnemers deden dat zelfs per fiets. Inmiddels hebben de deelnemers hun nieuwe hagen zelf geplant.

De deelnemers betaalden een beperkte eigen bijdrage van EU 2,- per m¹ haag, de rest is betaald door de gemeente Bronckhorst.

Vorig jaar organiseerde Het Steenders Landschap deze hagen-actie ook al: toen is 650 m' nieuwe hagen aangeplant door 10 deelnemers. Dus het landschap rondom Steenderen wordt mooier, **met inmiddels 1.775 m' nieuwe hagen/heggen.**

Heggen en hagen in het landschap leveren naast hun schoonheid ook een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit in ons buitengebied.

Ze zijn een schatkamer voor vele soorten planten, insecten, vogels en kleine zoogdieren; ze zijn ook belangrijke 'verkeerswegen' waardoor deze soorten zich veilig door het landschap kunnen verplaatsen.

Hagen creëren luwte, geven dekking en zijn een bron van voedsel voor vele insecten (bijen, zweefvliegen, hommels

etc.), vogels als patrijs en fazant maar ook voor kleine zoogdieren zoals de egel.

Een nieuwe singel in Toldijk

[door: Eef-Jan Olthof]

Bij ons achter in de weide hebben we een strook grond waar we al een aantal keren met behulp van HSL een patrijzenmengsel en ook een bloemenmengsel ingezaaid hebben. Tijdens de jaarvergadering van HSL hoorde ik van het project '*Dorp en Rand*'; dat project van de gemeente Bronckhorst zorgt voor verbetering van ons landschap. Het project wordt gefinancierd door de gemeente Bronckhorst en gecoördineerd door Agrarische Natuur Vereniging 't Onderholt. Als jager en natuurliefhebber vind ik het mooi en belangrijk dat er voldoende dekking en variatie in het landschap aanwezig is voor de dieren en voor het kijkgenot van de inwoners.

Ik heb aan Harry Sesink van HSL gevraagd om mij daarbij te helpen. Hij heeft de situatie ter plekke bekeken en aangegeven wat de mogelijkheden zijn en welke soorten het beste toegepast zouden kunnen worden. Harry heeft een voorstel gemaakt met verschillende soorten beplanting en bomen; na overleg heeft hij de benodigde planten en bomen besteld via '*Dorp en Rand*'. Begin februari 2024 kwam 't Onderholt het bestelde plantgoed brengen en ben ik alles gaan planten. Om te voorkomen dat de Schotse Hooglanders, die bij ons in de wei lopen, de aanplant opeten is het geheel afgerasterd.

Wij hebben nu een mooie singel met gemengde struiken (o.a. Hazelaar, Hondсроos, Egelantier) en bomen (Eik en Linde); de singel is 5 m breed en circa 130 m lang. Al met al zijn we erg tevreden met hoe het allemaal verlopen is en kan ik iedereen die zoiets mooi vindt dit aanbevelen.

Harry en HSL: nogmaals bedankt dat jullie dit mogelijk gemaakt hebben!

Overleg met Aviko over extra landschappelijke inpassing

[Harry Sesink en Frans Peelen]

Sinds vorige nieuwsbrief hebben de HSL-vertegenwoordigers Frans Peelen en Harry Sesink een paar keer overleg gehad met Aviko, de gemeente en het Steenders Belang over de landschappelijke inpassing van het vrieshuis.

Inmiddels zijn er langs de L. Dolfingweg, vanaf de Covikse weg richting Baak, bomen geplant. Een belangrijke bomenrij die - op termijn - zal zorgen voor beperking van het zicht op het vrieshuis.

Na het nodige overleg met vertegenwoordigers van het Waterschap was het Waterschap bereid om de sloot te verkopen aan Het Steenders Landschap zodat het mogelijk werd om daar de bomen te planten. Met de aanliggende grondeigenaar zijn inmiddels goede afspraken gemaakt over het onderhoud van de sloot door HSL, zodat deze water blijft afvoeren en geen overlast ontstaat.

Het gaat nog wel even duren voordat de notariële overdracht van de grond een feit is; zoals bekend worden de kosten van deze grondtransactie betaald door Aviko.

Het Steenders Landschap gaat de sloot met aanliggende berm *natuurvriendelijk beheren*. Belangrijkste is echter dat de bomen er staan en kunnen groeien.

Hopelijk worden ze niet vernield, zoals recent meermalen is gedaan bij de nieuw aangeplante bomen tussen de Covikse weg en de rotonde in Steenderen. Helaas blijven die vernielingen voorlopig zichtbaar: de vervanging van de vernielde bomen kan pas in de late herfst van dit jaar plaatsvinden.

Bestuur

Het bestuur van Het Steenders landschap (HSL) wordt gevoerd door Maurice Cremers (secretaris), Philip van Dijk, Lucas Kalkers, Martin Nieuwenhuis, Frans Peelen (penningmeester) en Harry Sesink.

Het Bestuur organiseert de activiteiten van de vereniging en ontwikkelt daarnaast initiatieven om het landschap rondom Steenderen te verbeteren.

Het Bestuur overlegt onder andere met de gemeente Bronckhorst, bijvoorbeeld in het kader van het project Dorp en Rand en het beheer van het Plantenbos, met Staatsbosbeheer, het Waterschap en met Aviko.

Meer leden, en meer actieve leden

Onze vereniging heeft behoorlijk veel leden, waardoor we een serieus te nemen gesprekspartner zijn van de onder andere de gemeente Bronckhorst, het Waterschap, en Staatsbosbeheer. Maar hoe meer hoe beter / hoe serieuzer. Dus vraag uw burens, familie en vrienden om ook lid te worden van HSL: voor slechts 10 euro per jaar ondersteunen ze veel zinvol werk.

Het aantal *actieve* leden bij HSL is echter beperkt.

Dat is niet erg, maar we worden met z'n allen wel ouder, dus is aanwas van *nieuwe actieve leden* noodzakelijk.

In november 2003 begon een groepje enthousiastelingen met werk in ons landschap, en in juni 2004 werd de Vereniging 'Het Steenders Landschap (HSL)' formeel opgericht (we bestaan dus in juni 2024 twintig jaar!). Die vrijwilligers van het eerste uur waren meest 'verse *pensionado's*': net gestopt met betaald werk en met nog steeds veel energie en zin.

We zijn nu bijna 20 jaar verder, en er moeten tussen onze leden en onze burens, familie en vrienden dus veel meer nieuwe 'verse *pensionado's*' zijn. Die, en zeker ook jongere vrijwilligers, willen we graag begroeten en meenemen op onze **werkdagen** en in onze **werkgroepen**. Dus:

- **Vraag je burens, vrienden, familie om - actief of passief - mee te doen met HSL om ons landschap te onderhouden en te verbeteren.**

- **Noteer deze data in uw agenda:**

- woensdag 12 juni 2024: vrijwilligersavond + maaltijd;
- donderdag 3 oktober 2024: Ledenvergadering (ALV) in de Kei
- zaterdag 2 november 2024: werkdag wilgen knotten in de uiterwaarden
- zaterdag 14 december 2024: werkdag
- zaterdag 11 januari 2025: werkdag
- zaterdag 8 februari 2025: werkdag
- zaterdag 15 maart 2025: werkdag
- woensdag 18 juni 2025: vrijwilligersavond + maaltijd

Wij hopen u bij één of meerdere werkdagen te mogen begroeten.

- **Ook HSL-leden die tot nu toe niet aan de werkdagen meededen worden van harte uitgenodigd om dat eens 'n keer te komen proberen.**

Meer informatie?

Natuur- en Landschapsvereniging 'Het Steenders Landschap'.

Secretaris: Maurice Cremers; email: info@hetsteenderslandschap.nl

website: www.hetsteenderslandschap.nl

Samenstelling en eindredactie Nieuwsbrief: Frank van Heijst